Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 18 СЕНТЯБРЬ, 1982 ШУ. ◆ № 112 (6678). ◆ Мах 3 кеп.

СИЙЛАХЬЧА ЮБИЛЕЯШТА — ТХА СОВГIАТАШ!

ХАДДАНЗА ЛАКХЪЕ КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ

Цхьайтталагlа пятилетка шоллагlа шера плаи тlаиниа социалистически декхарашн хаиал хьалха кхоачаш я деш. СССР-си Нохч-Гlалгlайчен автономен сийлахьча юбилеяшта дика совгlат кийчдаь накъабахара деррига шоай низатн торонати оврцагlъьхай Нохч-Гlалгlайчен промышленноста болхлоша. Толаме чакхбаьккхаб цар дlабаха бархl бутт. Продукци маьхала яккхарен нормативно-цlена продукци арахецарен паччахьалкхен план тlехкхоачаш а яь, заданел совгlа цар маьхала яьккхай 2.2 миллион сом мах бола продукци, арахийцай 38 эзар сома маьха нормативно-цlена продукци.

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра, арахеца продукци тlа-тlа дукхагlа хилийтара, производства эффективность лакхъяра йола керттера резерв я къахьегама овсарле лакхъяр. Из дика кхета а деш, цу даькъерча шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда ийбеш йола производственни коллективаш кlезига яц республике.

Социалистически декхараш тlехкхоачашдеш хьайоагlаш йола производственни коллективаш дукха я республике. Дегlа мел йоагlа продукци хьахулийт цар къахьегама овсарле лакхъяра чотагlа. Царех я «Трансмаш», «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни, Грозненски ремонтно-механически, «Электроприбор», Гl. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент», «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни, «Красный молот», «Чеченингушводстрой» гlишлон управлене Аргунски ашкабетона конструкцей заводий, кхыча предприятеи коллективаш.

Мехка а республика а сийлахьча юбилеяшта баха ма боаггlара накъабахара тlагlертта къовсам лоаттабеча цар кхетамца вlаштlехьъаьккхай «Хlара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта!» яхача девизагlа йола социалистически яхь. Цар бизза пайда ийбу балха ханах, производственни мощностех. Шерра доаржадаьд бригадни формагlа къахьегам вlаштlехьбоаккхилга. Цо аьттув хулийт продукци дукхагlа хилийта, дукхагlйолча хана йоагlача нормал болхлой кlезигагlа а хулийташ. Цу предприятешка верда техникеи дикагlйола технологии производствана юкъекхувлара заданеш массаза а толаме кхоачашъю. Шеихашта къовсам лоаттабу къахьегамеи производственни дисциплина тедхаерашца, брак йолаш продукци хьаерашца.

КПСС XXVI съезде, цул тlехьагlа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш тlа белгалдаьхад вай мехка социально а экономически а дегlакхувлара эшаш дар къахьегама овсарле лакхъяр долга. Хlаьта къахьегама овсарле лакхъяра мел эша хьалаш долаш да хlара производственни коллективе. Цхьабакъда, из болх тесса а ледабеш, цу лоархlамеча хьокхама заданеш даим кхоачаш еш хьайоагlаш йола коллективаш а дукха я республике. Масала 22 предприятие е ерригнех хlара алхагlча кхоачашъаьвво къахьегама овсарле лакхъяра бархl бетта план. Царех я Ермоловски Сунженскии мехлесхозаш, Грозненски экспериментально-механически завод, минеральни хий ду Серноводски Ачалукски заводаш, «Аргунводпром» объединенеш, цементни завод, кхыдараш. Кхы е вогlа да къахьегама овсарле лакхъяла езача. дlадахача шерачул из лохлуш хилар. Царех я Назрановски трикотажнии Грозненски макаронии фабрикаш, Нохч-Гlалгlай гlишлон управлене, Грозненски ашкабетона конструкцей завод, Грозненски ремонтно-механически предприяти, кхыдараш.

Цар а республикерча кхыча дукхача предприятеш а бизза пайда ийбац шоай производственни мощностех, балха ханах. Балха хьа вехьа йоаярах дукхьа хьалхарча ах шера ара ца кхаьш йиса продукци дукха хlама ца эшшаш ... ийс миллион сома маьха я. Эхьа йоача балха ханах 46 процент яр йоаю администраце бахьанах болхлой мукъабуалитарах, 23 [illegible]

[illegible]

А. ТОМОВ, Малгобекски района «Луч» ялача совхозан директор.

СИХЕИ ДИКЕИ ЧУЭЦАРГЬЯ КОМСАШ

Пхи бlаь совгlа гектар хьувкъам луш йола комсий бешамаш я тха совхоле. Уж чуэцара лаьрххlа кийчо лый оаха. Комсаш чуийца лха дерхl 20—25 балха дийнахьа.

Дика хьийкъа уж хьалкхеяра ерригача вегетацион хана комсашта де мел дела деррига балхаш дертlа чакхдаьхад: лаьттан кlалхара хьавхар, аьшкасаьпгех хьалъехкар, шпалера тоаяр, оасар дар, сов йола лордаш дlаяхар, кхыдола балхаш.

Тха тхоай болхлой тоъаш ца хилара 70—80 саг городерен юхе ядача юрташкарен хьатlакхувла бийзаб. Тхона доккха новкъостал даьд комсий бешамашкара балхаш чакхдоахаш промышленни предприятеиси района школашеи. Къаьстта дика къахьийгад «Малгобекнефть» НГДУ орсен № 4 йолча школа-интернатен Б. Ахильговеи Б. Льяновеи кулгалдеш йолча коллективаша.

Цхьаккха хlама ца дойташ хьалкхебаь комсий хьувкъам чубара шинна а отделене тlатехай ха дара штат, дежурство а оттаяь совхоза специалисташа бийсана рейдаш ю комсий бешамашка гlолла. Хаьхоша дика лораергйолаш мийнигашка лакха вышкаш егlай.

Лоаццача ханен дикеи комсаш чуийца яхара хьалхе а дукха балхаш чакхдаьхад. Иштта кийчъяьй мел эша тракторащ, автомашинаш, ведраш, урсаш, кхы мел эшараш.

Хьалхе уйла яьй комсаш чуэца белача болхлой а. Серноводскерча юртбоахама техникума директорца договор оттадаьд студентех 200 саг уж чуэца боагlаргболаш.

Дикка къахьега дийзар тха уж вlаэцара моттиг кийчъеш. Тха гlишлошъерий ниа дlакхаьчар лоаццача хана царна ахкан лагерь хьалъяь йистеякха. Цига вlаштlехьдаьккхад бlайха нхача хулийтилгеи дика салоlилгеи.

Отделеней управляющеши агрономически службай специалистащеи дага а баьина комсаш чуэцара график оттаьй, хlаьта из дlа а новзийтай бригадирашкеи отделенерча болхлошкеи. Из оттаьй хlара учетнера комсаш кхачарга хьежжа хьа-

Комсий хьувнкаш чуэцача хана хург а йолаш балхашта координацери яра штаб вlашагlлелай. Цо къаьсттаргкам тlабоахийтаргба Саратовски области хилла депутатий инициатива икоачашлара цхьаккха хlама а ца дойташ [illegible]

Хlара шера шекара свеклаш дика хьувкъаю «Шалинский» совхола цlи хезача звеньевойс Энгласова Совхунта. Из толам цунга боанкхелу йоккха опыт йолаш болхло хиларах а ший гlулакх чlоагlа деладаларах а.

Шекара свеклаш кхееча доккхий хlамаш карагlдувларах Совхунта енай Октябрьски революце ордени Къахьегама Цlеча Байракха ши ордени. Из я КПСС Шалински райкома член, районни Совета халкъа депутат.

СУРТА ТlА: Энгласова Совхунт.

З. БАТЧАЕВА тексти сурти.

СУХАЛБЕ БЕЗА

Назрановски района «Экажевский» совхоза къахьегамхоша дlаюча юрта боахама культурашта юкъе йоккха моттиг дlалоацаш я коартолаш. Укх шера 600 гектара тlа дlайийнаяр из культура. Ала доагlа, иштта коартолаш дlаюэш вай республике дукха боахамаш доацилга. Цудухьа совхоза къахьегамхоша а кулгалхоша а боккха тернам тlабохийташ, йоагlаш йола йоакхо еш пеладу коартолаш хьеяра гlулакх.

Ялх звено я совхозе коартолаш кхееш. Цар кулгалхой а звеношта чубоагlа болхлой а дуккагlбараш балха йоккха опыт йолаш, дика къахьегамхой ба. Из къаьгга хьахьекхар коартолаш лелаераша укх шера. Дика хьалххеьай коартолаш. Уж чуэца болабенна дикка за я. Иштта хьаьхка аьннай Итазов Исраьилеи Угурчиев Iамархании кулгалдеча звеношэ хьалххеаь коартолаш. План 115 центнер йолаш цар гектара тlара чуийцар 130—140 центнер.

Хlаьта хlанз деррига низаш Шанзоев Яхьяс кулгалдеча звенои кхай тlа тlадарзадаь да. Иштта, тхо цу кхай тlа кхаьчача хана шоай трактораштa тlехьайийзача агрегатаца коартолаш херцаеш барl трактор яр болх беш. Царна тlехьа коартолаш хьалоаьхаш яле а 250 кхолсаг яр. Машина кузов хьалйиза ма яьлле из кхай йиста соца а йийя, шофераша реестраш дlаrол Шанзоев Яхьяс. Хlаьта реестра тlа кулг яьду цуна йиста латтача совхоза колкъа тlаьхожама поста илена Батыгов Муъмада. Кхай тlара араиолаьа машин тераза тlа оз. Из ду Социалистически Къахьегама Турпала Албогачиев Артагlа.

[illegible]

дойташ хьал мел ихеба хьувкъам чуэца.

Цхьабакъда, бола ипатовски хьисапе вlаштlехьбаьккхабала а ипатовцаша санна къахьегац совхоза коартолаш лелаераша хlанз. Болх ледаро лел. Масала, дийнахьа хlара механизатор денхарийла ва 3,8 гектара тlа коартолаш хьахоарцае. Хlаьта хlанз из норма кхоачашъаш цхьаккха а механизатор вац.

— Дийнахьа шин гектарал дукхагlа коартолаш хьахоарцае цхьанне а вlаштlехьдалац тхд, — йоах механизатора Евлоев Хьажбикара. Даггара бича а пхе-ялх сахьата мара болх бац дийнахьа тракторо. Механизаторий бовкагlа нийслуш хlама дац из. Уж берригаша балха йоккха опыт йолаш, дика къахьегамхой ба. Цхьаккха а вац тхоах дийнахьара норма кхоачашъе могаргдоацаш. Тхона гlехьа коартолаш хьалоаьхаераша болх барга хьежжа мера уж хьахоарцае йиш яц тхо. Хlаьта цар юкъетт тха болх.

Хьажбикара ма аллара, коартолаш хьалоаьхаераша болх асела бу. Дукха иаь бар яьсса аларащ бе а эша хlама а ца деш кхай тlа гlолла хьалтlа ухаш. Царга болх хьабонташ саг вац. Неггахьа мара болхло вац ший дийнахьара норма кхоачашъеш. Цо цецала [illegible]

хайра хlама дац. Динагlа къахьегараш материально а морально а белганбахац. Е кхай тlа а е совхоза контора кoа е бlаргайовзар сона «молниеш». Хеталургда белгалаьнха мегаргйолаш, дика къахьегаш болхло вац аьнна. Из нийса дац. Кlезига бац укхаза шоаи дийнахьара нормаш тlехкхоачашъеш бола болхлой. Масала, дийнахьа цхьаlи-ахи норма ца еш чуболхац Евлоев Аьмада звенона чубоагlа болхлой Цароева Субар, Гагиева Асхан, Евлоева Дибихан. Аьмад ше коартолаш хьахьерцаеш трактора тlа болх беш ва. Бакъда, шоай кулгалхочун когаметта дlаэттар йоккхагlа йола болхло Умарова Новсат. Цо ерригa звенойга болх хьабайтарал совгlа, шо а хьоначерна масал гойташ къахьег. Дукхача хана денз укх цхьан совхозе къахьегаш, балха йоккха опыт йолаш я Новсат. Цу хана денза цо ше Iомадаьр а вlамагlа болча новкъосташта дlахьехар а ца! да — моллагlа бола бехктонхеме хеташ, цох дог лазаш хьебар. Хlаьта шоай хьехамчас Iомадаьр звенона чубоагlача болхлоша дlайийцалга гуш да. Иштта, Умарова Новсат санна бола организатораш кхыча звеношка а биларе кхай тlа латташ дукха йоаргьяцар коартолаш дlанаккъача машинаша. Совхозе хlанз ерригa а чуийца хьинтар 250 гектар мара яц. Хlаьта, царех 50 гектара тlара коартолаш цlавнхa а хьахоарцае аз а Вешта аьлча, чуийцар кхоалагlа дакъа мара дац. Цудухьа, укх шера дика хьалкхебаь хьувкъам лоацача хана цхьаккха хlама а ца дойташ [illegible]

З. ШАДИЕВ

ДАИМ ХАЛКЪА ДАГАЛАТТАРГДА!

Дела новороссийцаш!

Дег тlара дахкъала ду аз шо шуи город фашистски гlаьрахоех мукъаяьккха 39 шу дизарца. Цlий астаре тухь цкъа нийсъенна ца Iеш дlайханеи халачеи тlемашта юкъе нийсъаьла сона кхел хиннай Новороссийска. Цуи сийлахь доккха денал, цунна карагlдийна доккхий революционни хlамаш деррига халкъо къоабалдаь тlайийца да.

Шераш дlаух, цхьабакъда, шоашта даьча гlуланхаш баркал оалаш болча наьха дегашка баха а бах даим бахарг а ба новороссийски лаьттан тlа лаьттача тlемий турпалаш. Царна хетаяь я из тахан оаш хьеелла йола мемориальни комплекс. Цо хьахьокх воахалешта — коммунизма сийлахь-доккхача гlуланха тlехьарча наьсамхошта юкъера хьаргбоаца бувлам, махка лоаттаю революце цlера деношка, Сийлахь-боккхача Даймехка тlема бирсача шерашка паргlата, корта мукъа, ираз долаш дахара йола вай халкъа боккъо лораяьрий сийле.

Сона, дlабахача тlема доакъашхочоа, Зlамигача лаьттанхочоа, къаьстта деза да из памятник. Тlема хаяра Новороссийск йоаз сона. Даьръяь хиина, цlерий кlура юкъе илла шуи город моастагlчо хаьаянзор. Из латаш хиннай. Шухошта лалла, парца оагlох оагlув а теха котало йоаккхаш хиннаб городо баха нах. Уж кхаб майра гlуланхаш леладеш хиннача партизански отрядашка.

Хlаьа диза шолатlаьа цlу хlана даьналац аьнна даьлаьд Новороссийска тlа, берригача вай мехка тlа а санна маьршо сигале йола Парте, Советски паччахьалкхено долла хlама ду советски нахага дlахо а сатийнней бlубенней маьршо къахьегийтара.

Шо, турпалча городе даха нах, дика увазлlена, ираз долаш, коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккхий планаш кхоачашъеча керда толамаш доахаш дахар лов сона.

Л. БРЕЖНЕВ.

ЗIамига лаьтта — Сийлахь-доккха лаьтта

НОВОРОССИЙСК. 18 сентябрь (ТАСС спец. корр. В. Калишевский, К. Щеглов). Лелхамаша кхехкаеш хиннача Цемесски бухта ла хоада а деш, тоссаденна хьалхара дакъа лохача берда тlа даьлар десантни кема. Цхьатарра моастагlчун позицешкахьа хьадда болхаш броиза хиина латт бlухой — легендарни Зlамигача лаьттан эпопеи доакъашхой. Форда тlара хьежача иштта гуш да «Зlамига лаьтта» яха памятник - ансамбль. Из хьалдаь даларца чакхдаьннад Гражданский Сийлахь - боккхача Даймехкеи тlемий турпалашта мемориальни комплекс хьалъяра балхаш.

Комплекс хьеллараи цу цхьан хаина нийсденнача Новороссийск фашистски гlаьрахоех мукъаяьккха 39 шу дизаран хетаьча торжествашка баьхкар тlема ветеранаш, турпала городашкара, вlаши яхь лелаеча областашкара хьаьший.

Торжествашдlайолаелар городе хlара шера, гитлеровски полчищаш аьта шу массаза дуз хулаш долча традиционни мемориальни сахьата. Тохкам тlаэттача шерашка Даьхе бахьан долаш шоай синош дlаденнача турпалий сий делгеш царцара белами хьа а хьокхаш, цементни заводашта юхе «Революце морякашта» оттаьча монумента хьалхашка, «Оборона доазув» яхача мемориала хьалхашка, мемориальни комплекса кхыча памятникашта хьалхашка Iосхкар венокаши зизай бу кеташи. Общественноста викалаша, тlемеи къахьегамеи ветеранаша, турпалча городa хьаьшаша венокаш ихкар В. И. Ленина дегlача памятника хьалхашка.

...Эскара эскорт улув а йолаш Зlамигача лаьттангахьа йода байракхаш тlалатта бронетранспортер. Цlей дездеча кепира егача улицех тlех а яьина йода из легендарни плацдарма хьалхашкахьарча оагlон бlоахкала. «Из белгала да а да «Зlамига» — тхьаь итт квадратни километрал кlезигагlа, — йоах новкъоста Л. И. Брежнева шийй дагадоагlарий книжка тlа, — Сийлахь-доккха а да из, кхыметтел ког lоттадалла мара доаццача лаьтта а, шоай са ца кхо[illegible]

палех - десантникех дола дувцар.

Цlеча кlадаша къоагаьча майдо тlаэц сийлахьа кортеж. Цемесски бухта рейде якораш тайсар торжествашка дьахача тlема кемашеи доазон тlарча катерашеи. Кемаш тlа айяьй цlея сийна байракхаш.

Гургал бетт «Новороссийски куранташа». Дlайолалу митинг.

Гулбеннараша чlоагlа тlоараш тохарца тlаийцар мемориальни комплекс хьеллар деззарца дувзаденна Новороссийски къахьегамхошка новкъоста Л. И. Брежнева дайта письмо. Из Iоддийшар КПСС Краснодарски крайкома хьалхарча секретара В. И. Воротникова.

Митинге даьъа лоацараша цхьан минута йист да хулаш латтарца сий дир дийгача турпалий.

Митинге къамаьлаш даьча «Новороссийскморстрой» треста гlишлонхой бригадира В. С. Логинова, шозза Советски Союза Турпала, города сийлахьча гражданни авиаце маршала Е. Я. Савицкие, КПСС МГК секретара Б. В. Никольскиe, кхыгар белгалдаьккхар Новороссийск лораяьраша каргlдаьнна денала гlулакх даим советски наьха дегашка латтаргйилар. Ораторашa хьахьайкадир КПСС ЦК-ая Советски правительствай чакхйоаха, вай мехка халкъашка сатийсна зама. Даьхен ираза дуъьа къахьеген [illegible] хулийташ йола хьалкъале политика шоаш дег тlара къоабалъеш хилар.

Покктяй топаш кхуссаш луш салют а йолаш хоаладу цlе лента. Памятника - кемана хьалхашка венокаш, сийзен гирляндаш, зизаш Iоддих КПСС ЦК-агара, СССР Лакхехьарча Совета Президиумагарей СССР Министрий Советагарен, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумагара а Министрий Советагара а, КПСС Краснодарски крайкомагарен халкъа депутатий краевой Советагарен, парте Новороссийски горкомагара а горсоветагара а, [illegible] - Зlамигача лаьттанхошкара, города хьаьшашкара.

Зlамига лаьтта даим денален къоналчален символ. Доккхача советски лаьттан [illegible]

«Космос-1407» — никъ беш я

[illegible]

ХЬАЖКIАШ ЛЕЛАЕРИЙ СОВЕЩАНИ

[illegible]

«НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЭКОНОМИСТ» ЯХА ЦIИ ЯЛАРАХ ДАГА

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

[illegible]

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

ДАЬЧОХ КХОАЧАМБАЬ А ЦА IЕШ

Юбилейни шера Назрановски района партийни организацешка чакхъйолача отчетно-хоржамий собранеш керттера чулоацам ба балха тIа дола кхоачаме цахилараш дIа а доахаш, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахилга.

ХIара дийнаьа хьалдер лоархIаш, предприяте йолла резерваш тгчайоахаш пар тийни организаци кхоачо а организационно а дегIахкухлаш болхлошара цул бувзам чIоагIбеш хьабаьхкаб коммунисташ, аьтар собране доклад яьча Назрановски мехлесхоза партийни организаце секретара Х Цечоева.

ТIехьарча пхи шера район а НГIАССР хьун боахама министерстве гIолла а яьржача социалистически яхье хьалдара моттигаш йоахаш хьайоагIа мехлесхоза коллектив. Парторганизаце беррига а организаторски, политически болх тIабийраз хиннаб цхьайтталагIча пятилетка планаши заданеши кхоачашъяра, партийни а къахьегама а дисциплина чIоагIъяра, кхоми хьурмати деш рузкъа дIаухийтилга IалашдIара.

Дог айдеш къахьегаш ба юбилейни шера хьунаш лелараш. БархI бетта планаш дикка тIехкхоачашъяьй укказа.

«Уллув тIехьа пусар ноацаш бе болаь», «ХIара балха дийнахьа хьалдер дукхагIа хилийта!» яха дешаш а йолаш къахьегаш йолча мехлесхоза коллективе белгалбаьнна ба тракторист А. Рухлин, станочника М. Джугаттиреев, тракторист Ш Арсанов, болхлой Л Картоева, З Касанова, кхыбараш.

Мехлесхоза коллективо дукха къахьег балха дикал а «эффективность» а лакхъяра, хьуна ресурсаш дикагIа пайда эцара хьунаш тоалра. Укказа керттера дар лоархI материалаши бийдаьли яхом беш дIаухийтилга БархI бетта мехлесхозе кхоаьй 120 кубически метр хьу, 1,5 тонн дизельни доттор, дукха бийлии электроэнергии.

Хьалдашка латта декхараш кхоачашдара мехлесхозе участкаашта бригадашта болхлошта къахьегаш вIашт IехьдаьккхаьдIа партийни организаце. ДикагIболча опыт хIаранена карагIдьинар шерра дIадовзийт укхаза.

Партийни организаце халдоаза терко ю болхлошта лерттIа къахьегама а, быта я хьалаш вIаштIехьдехара. Уж дешаш дукхаза дийцад партийни собранешка.

Мехлесхоза коммунисташ шоашкар масал а гойташ къахьегаш хиннийлае а. ДIарчча партийни организаца кхайбцарна цул балха тIа кхоачамбаьнарашш дийна дийцараш а да. Эгара хьалха нарех цаI ди партийни организаце дечIа ца ахар Тахьнарча дийнаьа 5 коммунистах латт из, тIехьарча шерашка вIалла дегIенаш Хьаьца метаргбола пах КПСС членаьла хьа ца эцарах бехк боаккхаш: къамьлаш дир тракториста А. Куржиева, лесничега Е. Цицкиева, А. Аушева.

Кхачаш программа кхоачашъеча хIара предприяте, организаце даьа лоацилга тахан эгара лоархIамегIа долча гIуллакхех цаI да, — аьлар мехлесхоза директора М Хутиева. ХIаьта цул лоархIам кхета ца беш вай болх лелабе лийш яц. Мехлесхозо дукха хьа йоацаш дийнача фус долла 12 миллион ийлад. Лоацанча хана царна лаьркIа боакхама иналшина ферма хьаьлхьай, хьайбаш дебаре хилар терхий а деш, тоьал йоалаш а ц. Хьайбаш эца а уж лелабе а дегадехар партийни организаци а. ДIахо йодача хана а цул йоакхо ец хила бола коммунисташ.

Коммунисташа яь критически замечанеш терказ а еш соцам тIаийцар собране. Секретарала юхя а Х. Цечоева харжар.

М. МАЛЬСАГОВ,
Назрановски района «Путь Ленина» яхача газета редактора заместитель.

КХОАНА—ХЬУНА БОЛХЛОЙ ДИ

Вай рузкъа, вай хозне

Эгара дукхагIа хьу йолча мехка — Советски Союзе да дунен тIарча хьунех пхелагIа дола дакъа. аьекха кийчъийча хьунах хIара йиьлагIа йола кубически метр. ХIаьта а цхьаккха капиталистически мехка вайцига санна дукха балхаш дац хьу лорадрап кердаяр дIайоргIарап.

Дукхьал иттлагIча пятилетке СССР-е юхаметтаоттаьй 10,7 миллион гектара тIара хьу, эрози ца хилийтара хьун оасашка дIаегIаш 1,5 миллион совгIа гектар гаьнаш. юкъарча хьун запасаш дегIаьккхай цхьа миллиард кубически метр.

Хьун боахам дегIакхулара бехктокхаме декхараш хьалхашка оттадаьд КПСС XXVI съезда решенеш «1981—1985 шерашка 1990 шерага кхаччалца йолча хана СССР экономически социальни дегIайоалара» долча Керттерча доставашка белгалдаьккхад хьун боахама хадданза доал а деш, цунах дукхагIа пайда эйбарга доала дезаш хилар, хьуний дакал дакъе езаш хилар, хьакера тайп-тайпара кхоча гаьнаш 8 миллион гектарал чухьнахьа йоацаш дIайогIа езаш. хьу хьалкхеяра промышлен методаш юкъейоалае езаш хилар. Хьу шерах ше дена са доахкача хIамаех, лаьарах лорденга чIоагIде деза. дукхагIа хилийта деза лаьттешта эрози ца хилийтара дола хьун оасаш. Городаштеи юрташтеи гонахье керда хьу ... лоаш хьа а еш йолаш ераш лорае еза.

Вай хьунаша хадхье ба ... IаламбIе мел эшача гIолех материалашца химически кхачани промышленноста аша бийдаь лоаттаю. Наха салоIаш йола моттиг а хьу я.

Вай мехкем республикан юбилеяшта сийлениа накъахара шерра социалистически ях йоржальна предприятеех дукхагIйолча коллективаша дерригача дьоккамий паччахьалкхен плана толаме кхоачашъяьи. Къаьстта белгальаккха езаш я Шалински мехлесхоз (директор С. М. Адаев, партийни организаце секретарь Х. Мукаев). Укх шера шоллагIча квартале социалистически яхье даьхача толамий итогаш йоча РСФСР Минлесхоза предприятешта юкъе лаьржача яхье котальнарех я на. Цунна елар РСФСР Минлесхоза нарара кара тела Ше байраги хьалхара ахчан премы.

Шоаш профессиональни пхьей дикача толамашца делду Назрановски, Шелковской, кхыча районашкарча хьун боахамий къахьегамхоша. Дика къахьега Грозненски мехлесхоза чуйоагIача Гудермесски лесничества, Сунженски мехлесхоза чуйоагIача Ассински лесничества, Шалински мехлесхоза чуйоагIача Курчалоевски лесничества коллективаша.

Социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба Сунженски мехлесхоза хьу ахухьаш вола водитель А. И. Мельников, Веденски мехлесхоза станочница К. Серитова, Советски мехлесхоза бензопильщик С. Шамсадов, Грозненски мехлесхоза хьу шенъеши йолаш йола белхло У. Досьуева, Шалински мехлесхоза рамщик О. Тарамов, Назрановски мехлесхоза тракторист Н. А. Рухлин, Шелковской мехлесхоза слесарь Ф. Д. Туроа, кхы дукхабараш а.

Дукха дикагIеи дукхагIеи пайда эргболаш хьу чакхъяхара дукхий декхараш тIадийцад укх пятилетке хьун боахама предприятий коллективаша. Дукхача предприятешка хьалъяьй хьу чакхйоаха цехаш Грозненски мехлесхозера цехаш шеръеш латт, хьу йокъаяра йола мощносташ а йоккхагIа хул. Хьунах бизаш комплексни пайда эцийтара лоаттабеча къовсаме дикал дакъе лоац Веденски Шалински мехлесхозий болхлоша. Цу предприятей цехашка отходех хьаш халкъа эша продукци: щитовой художественни паркет берий гIандилгаш, ловзаргаш. Дикка товенний арахецача изделей дикал.

Кхачан программа кхоачашъяра даькъе хьинаре къахьегаш ба республики хьун промышленноста болхлой. Цу даькъе хьокхам телаш я Назрановски мехлесхоз. Пятилетка чакхъялалехьа минлесхоза боахамашка хилийта лаьрхIад 300 бежани 50 эзар устагIеи.

Хьун боахама къахьегамхоша дика кхетадеш да республикерча халкъа боахаме пайда эцаш йола хьун ресурсаш кIезига хилар. Цу духьа цунах ма могга дикагIа пайда эца гIерт, хьу шоай хилаца юхаметтаоттае гIерт, гонахье шен а еш. Цу даькъе хIара шера 1100 гектара тIа гаьнаш дIайоргI предприятеша совнагIа йола гаьнаш дIа а йоахаш хьу найлхъю, цо хьалуш дар дукхагIа хилийтара. чIоагIа лораю из.

Укх пятилетке хьалъе йоалургъя Шелковской хьунмелиоративни станци, из болх бе йолаенначул тIехьагIа вIаштIехьдаргда хIара шера пустыни ахпустыни моттигашкара гIум ше дергдоацаш соцае. Шалински мехлесхозе дIадоргIаш да боча бIараш. Сунженски мехлесхоза гIонна болча боахаме хьае йолаьй баьцадаарий консерваш, IажаI сокаш хьандаргий хий, кхыйола продукци.

ХIара боахаме йолаш я болх тлабара йола тороиаш. Уж лехилга, хьадер дукхагIа хулийтилга да тха предприятей болхлошта хьалдашка латта керттера декхар. БоагIача бIарашагIа ресурсех пайда ийбаро. Iилман лаьрда тIа хьу юхаметтахоттаро вIаштIехьдоалийтарга дукхача хана хьу кIезиг ца лилийта.

Д. ЮРЧУК.
Нохч-ГIалгIай хьун боахама министра заместитель.

ра яьржача социалистически яхье хьалха латташ ба цох тайп-тайпара хIамаш яра хьу чакхйоахача бригада болхлой БархI бетта план 42,1 процент тIехкхоачаш а яь укх деношка ийс бетта план кхоачашъе сарга ба «Знак Почета» орден лелаеча Степаненко Георгий Степановича кулгаллу хьу чакхйоахараш Царна юкъе хьинаре къахьегараш. шоай социалистически декхараш даим тIехкхоачашдараш белгалбаьннаб станочникаш Оздоева Нади, Орцханова Лида, Кушматов Iаббас, Хучиева Товсари, Мархиева Товсари, кхы дукхабараш.

1982 шера август бетта дени Къулбасела - Кавказски хьун техникуме инстельникачул тIехьагIа укхаза мастерица болх беш я Орцханова Лида. ХIана шин ноникьостий дика къахьега Iочабеш я цу

СУРТА ТIА: Оздоева Нади мастер Орцханова Лидаи миччача оатхалга тьомаш ба.
Н. ПЛИЕВА сурт.

Хьуна беркат совдоахаш

ХIара шера дукха болх чакхбоаккх тха коллективо хьуна Iуналдеш. Укх шера 350 гектара тIа сов йолеи эйпе йолеи гаьнаш тедаш дIайоахаш да тхо. ХIаналехьа 300 совгIа гектара тIа чакхбаьккхаб оаха из лоархIаме болх. 2250 кубически метр хьу а кийчъеш.

Къаьстта овсарле къахьегаш хьабоагIа электрически херхаца хьу тедаш бола Котиев Махьмад, Даурбеков Махьмуд, тракторист Саутиев Махьмад, хьунага хьожаш вола Хугоев Дауд, кхыбараш.

ЦIенхаштта йоакхо ю тха болхлоша кердача моттигашка къона хьу дIайогIара а. Укх шера план хадал хьалха кхоачаш а еш, 50 гектара тIа къахьъасте гаьнаш дIаегIай оаха Из болх дика чакхбаьккхаб Картоев Люббас кулгалдеча лесокультурни бригада.

Керда дIаегIача дIамигача гаьнашта оасар де, гонахьара лаьтта цамцадаккха деза. Уж балхаш а ханнахьеи дикеи чакхдоах цу бригада.

ХIара шера 30 гектара тIа оаха лелабу новрни бора. Цунна оасар, кхы эша Iунал дераш а дукхагIча даькъе лесокультурни бригадера кхалцах ба. МолагIа тIадалла гIулакх дилза чакхдоаккхаш ба цу бригадера болхлой Заргиева Хамат, Хугоева Зулай, Энгиноева Хьади, Дошниева Роза, кхыбараш.

Берригача советски наха а санна, дегаш гIолдаьнна тIаийцай тха болхлоша укх шера май бетта хиннача КПСС ЦК Пленумо отталь Кхачан программа Тха коллективе лаьрххIа йийцай цу Пленума материалаш. Кхачан программа кхоачашбеш хьуна болхлоша до йош ярош белгал а доахаш.

Оаха укх шера вIашагIъелла дIадоахан кхоаба ферма 42 дIамига белан да хIанз тха ферме. Ер пятилетка йистейоалаш бетташ 100 етт хургболаш дегIайоалае лерхI оаха тхоай ферма. ХIаьта дIамигa доахан шолла дукхагIа хургда.

ХIаналехьа хьалдаь даькхад бIаь Iатта лаьрхIа кхаш. ХьатIадсагIача шера кагийча доахаинна лаьрхIа отар хьалде а лехI оаха. Укх шера кхы а дукхашта дахка доахан эца лерхIаш да тхо.

Iай доахан кхабара эша доакъар Iалашдеш латт. Ферма болча хьатIа а ена дIаоттаьй 110 тонн йол. Хьакълаш а доакъарийна лаьрхIа дIайийнай.

Доакъараш Iалашдеча хьинаре дакъа лоацаш хиннаб лесниче гIонча Картоев Ахьмад, лесник Батыжев Бахьаудин, тракторист Алероев Лема, белхло Хугоев Абубакар кхыбараш.

ТIехкхоачашдьа тха болхлоша хьун сом кийчбара декхараш а. Планах 300 центнер хьуна хьачаш, кхораш, Iакаш кийчбеи паччахьалкхенна дIабалеи белаш дар тхо, укх шера. Оаха хIаналехьа кийч а бь дIабеннаб 302 центнер сом.

Ишта накъабаьккхаб тха болхлой шоай цIейна Керда ча къахьегама толамашца СССР хьахнина 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу шоай лоIамагIа из Россех дIакхийтта 200 шу дуза цIейш белгалдаха лаьрхIа хьинар кхо ца деш къахьегаш ба уж хIанз.

М. АРЧАКОВ.
МагIалбикерча хьуна лесничи

СУРТАШ ТIА (аьрдехьара аьттехьа) лесникаш М. Саутиев, Д. Хугоев, лесниче гIонча А. Картоев, лесничи М. Арчаков, лесничи М. Котиев; шоай болх дIабобабе кийчо еш ва хьу тедаш вола Котиев Махьмад.

Б. ЧЕРБИЖЕВА сурташ.

НОАХАЛГАРА НОАХАЛГА

ЙОАЛАШ ЯХ БАЬЧЧА ИДЕЯШ

СССР 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу, нохчийи гIалгIайи шоай лоIамагIа Россеца юкъебаха 200 шу дизара хетадаь вIашагIкхетар хилар укх деношка ВЛКСМ горкоме. Гулбеннараштa юкъе бар 80-гIча шерашкарен 20—50 шерашкарен комсомольцаш.

Города комсомольски организаце вахаре комсомола ветераний Совето лоацача даькъах дийцар ВЛКСМ горкома шоллагIча секретара М. Дениева Кагирхошта коммунистически кхетам балара дукха къахьег Совета членашша. Массала а нийча ба уж гIо - ювкъостал де. Комсомола ветеранаша къаьстта доккха дакъа лоац беррига мехка а вай республика а юбилеяшта накъадолхаш.

КПСС Грозненски горкома организационни отдела заведующе заместитела Е. И. Ильина комсомола ветеранашта дийцар юбилеяй синца городе яьржача социалистически яхьех, хьинар айдеииа къахьегама коллективаша беча балхах. Ленина идеяшта тешаме хиларах, моллагIа тIадилла гIулакх хьинаре кхоачашдарах, нагирхошта коммунистически кхетам баларах дег тIара баркал аьлар цо нартен комсомолеи ветеранашта.

Комсомола ветераний цIерагIа къамаьл дир комсомола ветераний областной Совета председатела В. И. Фильнина. Тахан тхо вIашагIа техa, иштта сий деш тIаццарах доккха баркал шоана аьлар цо Совета членаша даьа лоац городерча школашкa, учрежденешка музеи, уголокаш вIашагIйохкача, деиала урокаш, «Зарница», «Орленок» яха ловзараш чакхдоахача.

Иштта комсомола ветераний йоккха лекторски группа я республике вIашагIъелла. Цул членаша юбилейни шера комсомольски организацешка эзар совгIа ... йийцад, дукхача предприятешка организацешка ...

... В. И. Ленина идеяш ... дIадоаийтача, аьлар цо И. И. Фильнина ...

... А. МУТАЛИЕВ.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежа дукхача шерашка кIеза къахьегараи къахьегаме нарагIдаьнарий хам беш СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ:

«Терек» яхача Нохч-ГIалгIай производствени мебельно-захкар хIамаш еча объединене гIолла:

Андрахинова Эмилия Ивановнана — бухгалтера.

Идрисова Шерипата — отделочника.

Ковалевская Мания Михайловнана — машиниста.

Метелева Эдда Георгиевнана — контролера - приемщика.

Назаренко Раиса Афанасьевнана — машиниста.

Никитенко Натальи Ивановнана — инженера.

Сычева Анна Петровнана — пенсионеркана.

Хартюнова Александра Ивановнина — бригадира.

Чумиков Василий Матвеевича — пенсионера.

Ширко Вера Ивановнана — машиниста.

Янименко Мария Николаевнана — отделочника.

Задольный Федор Федоровича — вышкомонтажника.

Захаров Борис Павловича — оператора.

Иванова Ольга Павловнана — оператора.

Коновалов Александр Степановича — оператора.

Корадубан Иван Николаевича — оператора.

Краснояров Николай Петровича — оператора.

Казура Анна Павловнана — слесара-монтажника.

Кардончик Анатолий Сергеевича — слесара - монтажника.

Лоскутов Иван Федоровича — оператора.

Мигас Александр Илларионовича — оператора.

Недоспасов Алексей Петровича — мастера.

Новиков Василий Павловича — вокхагIволча механика.

Павленко Анатолий Сидоровича — электромонтера.

Пивня Петр Викторовича — сетевой района начальника.

Рогожин Михаил Николаевича — оператора.

Разинов Михаил Ефимовича — электромонтера.

Сонсин Николай Акимовича — оператора.

Сливной Владимир Андреевича — оператора.

Сергиенко Таисия Александровнана — машиниста.

Слагина Феодосия Гурьевнана — машиниста.

Стебунов Владимир Павловича — мастера.

Тютерева Клавдия Никитичнана — аппаратчика.

Чуприков Сергей Логиновича — оператора.

Шуклев Иван Ивановича — оператора.

«Грознефтегаз» яхача мехкдаьтта газови управлене гIолла:

Бабенко Владимир Иосифовича — машиниста.

Буравцова Надежда Сергеевнана — кладовщика.

Шахова Нина Евгеньевнана — йоккхагIйолча инженера.

Корзевич Петр Васильевича — мастера.

Даудова Бусаиена — оператора.

Парте райкоме гIолла:

Лещенко Антонина Петровнана — учета сектора учетчика.

«Грознефть» яхача объединене тампонажни конторе гIолла:

Сафиуллов Галимзян Загидуллович — машиниста.

Старопромысловски кирпичаш еча заводе гIолла:

Артамонов Василий Андреевича — слесара.

Гультяева Екатерина Гавриловнана — обжигальщика.

Жукова Елена Лукиничнана — кочегара.

Зерmина Нина Емельяновнана — моториста.

Турчина Евгения Васильевнана — экономиста.

«Союзавтоматстром» Ерригсоюзни НПО Грозненски опытно-экспериментальни заводе гIолла:

Володина Нина Ивановнана — прессовщика.

Гуров Иван Константиновича — вокхагIволча инженера.

Дубровин Иван Ивановича — слесара.

Кирия Надежда Васильевнана — гальваника.

«Грознефть» яхача объединене СМУ гIолла:

Алексеенко Дмитрия Петровича — бригадира.

«Старогрознефть» НГДУ гIолла:

Ананченко Константин Ивановича — оператора.

Андросов Иван Васильевича — вышкомонтажника.

Артемова Мария Федоровнана — пенсионеркана.

Домин Валентин Александровича — цеха начальника.

Грозненски ремонтно-механически заводе гIолла:

Бутко Григорий Федотовича — фрезеровщика.

Кузьминова Мария Леонтьевнана — пенсионеркана.

Попова Антонина Лукьяновнана — пенсионеркана.

Жукова Валентина Михайловнана — маляра.

Таранущич Николай Ивановича — керттерча бухгалтера.

Мостовая Мария Николаевнана — пропускной бюро заведующена.

«Грознефть» яхача объединене автомобильни мехкъий управлене гIолла:

Далелян Роаин Арменаковича — газосварщика.

Сайдулаева Умидата — болхлочоа.

Федорова Лидия Яковлевнана — болхлочоа.

Нохч-ГIалгIай респотребсоюза торгово-закупочни базе гIолла:

Озолина Нина Григорьевнана — лаборанта.

Ушукова Совдат Джабраиловнана — болхлочоа.

Хадижмурадова Баудина — болхлочоа.

Старогрозненски УБР гIолла:

Атаршиков Николай Петровича — вокхагIволча инженера.

Золинский Петр Тимофеевича — бурильщика.

Подосинников Константин Ивановича — слесара.

Бычков Леонид Александровича — электромонтера.

Симонов Виктор Петровича — вышкомонтажника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

гор. Грозный.
1982 шу, 30 август.

Хьинар лаьгI ца долийташ

[illegible]

И. МАРЗИЕВ.

КЪАХЬЕГАМО ДАЬККХА СИЙ

[illegible]

М. ШИБЗУХОВА.

Литературни оагlув

ХАМХОЕВ Ахьмад.

КЪАХЬЕГАЛАШ

Къахьегалаш, денал аьдна
Дахье тоьаш, возал кхоллаш,
Къахьегарца ирс да.
Къахьегалаш, безам лакхбий,
Массанахьа кулг кховчийташ,
Къахьегамца лоlам ба.

Къахьегалаш, оьхаш, ардаш,
Бермате фиг паьттагlа боллаш,
Къахьегамца тьукхам ба.
Къахьегалаш, га дlайогlаш,
Тlаьхенашта хкёвне хетош,
Къахьегамца тешам ба.
Къахьегалаш, lулаш дийндеш,
Надам зьевзв, эшар иеллаш,
Къахьегамца аьттув ба.
Къахьегалаш, маьхьаш дехкаш,
Эрий мехкаш сийрдадохаш,
Къахьегарца хазар да.

Къахьегалаш, ловаш, тохкаш,
lалама къайле гучайоккхаш,
Къахьегамца толам ба.
Къахьегалаш, бlу ца къовлаш,
Эша лоамий чхераш тедаш,
Къахьегамца дозал да.

Къахьегалаш, сигалдаьла,
Бетта довхъаш, моргаш тохкаш,
Къахьегарца вай сий да.
Къахьегалаш, машар баьхьаш:
Нахьа сатем, вахар лорош,
Къахьегамца хетам ба.

Къахьегалаш, чомаш лехкаш,
Сийна гаьнаш цхьаь ца юташ,
Къахьегарца гlалат дац.
Къахьегалаш, мехкаш доазаш,
Массанахьа бувзам тоттаьш
Къахьегарца эшам бац.

ПЛИЕВ Махьмад Саlид.

ХlАНА ГАЙНАВ?

«Хlана гайнав селларl» — хет lа, нани.
Сеготдеш хьо мишта аьгlай хов.
Хайтадецар аз водилга гаьна.
Гайна оал lа:
«Дьасса вийттад ков.
«Москве воде» аьннадар аз хьога.
lа ах — дайнад вийла унзар гlа. —
Лацар ала:
«Доазол деьа воде».
Наб-са дайна яккар кхерар ко.
Маьрша хаьчав, гой, со хьона духьал.
Вай бар санна, нани, Дай-моза бац
Дlатlеэаьача доазол махьа — буххьал,
Дуа бузъ, тlаккха м гlозал ний а хац
Сона хийтар кlал паьтта а доацеш.
Миха мукъагl вазар кхесташ мо.
Вийни дехар ца деш диазе кхоачаш.
Къахларгl аз аз, хайра волга во.
Цьье ди, саьат даьсса дезар кхераш,
Къахьегамаз дузоргда аз уж.
Хьанна хов, со селлар гlоза лелаш
Дагадоацаш кадии наьъкъа муш.
Аз дувцаргда хьона сайна дайнар,
Йоазар, сона дувца миче хов;
Лочкъа ца деш, хийттар, дего лайнар,
Аьлх ца тохаш, ца тьоххаш из ков
Воннагl кхинав со цу юкъа, нани,
Вай вахарах lаьна со дувзагl ваш.
Яьарlаш хьима латтар цига ковнаш,
Оасаро хьалдийкха ухкар илеш.
Сарраьа анйла бувшар пьерах хьогаш,
lуйре ечa — мартa доацеш бар.
Къеяо lуьдар миллиони нанаш,
Сагlаь тийша гlийла бой а дар.
Вайра сона цига къаьна ньоано,
Астагl, маьхаз галеш теккадеш.
Волаш ма со цу шин шаьла беже,
Цуи уж ши бlарг дlена а согаьь хьем.
Цьаьи бе йоаллар цунна дешла lеса.
Ветар хlераш лоазар кlара ног.
Нани, лоара гlо де, из хьеллаца,
Аз гlо дерзз вергвоацаш бар кlоаг.
Къаьна — ньона оьшкаш гl а ела,
Маьчаш цlаьаьеш лелар, боацам бола.
Сов уж дийна, кврар дог а иlехкаш,
Зацар ветташ хьежа маьжа мала
Жlира — бетта вугl — юьь дилладаа,
Lамаш колаш бахра цьаьберш.

Кхыча мехка вилар доаккхал деле,
Човнаш-ам яр дега хиннараш.
Уназочоа дарба дайташ хилча,
Аьча эшар таьккал бlарччa паьа.
«Маьхах мара дарба диций» аьлча,
Вlашlеьаьий — те, аьнна хетар хьо.
«Оаза-м телац дешийтилгаш ахча,
Студенташта стипендеш-ам тела...
Вай мехкар хьал шоашта аз дийцача,
Кхетайнцар вайгар гlоза кхел.
Цьаьнне аьлар:
«Дац тхо селлар lовдел,
Сего шийна дешаш хиларах,
Мах ца боакхташ цунна хьеха а хьека,
Цул совгl, цунна сендуъь лора махlla»

Цар студенташ цунах гешабечул,
Астагl хургдар лоаммаш херцаде.
Аьлдийт дар цар хьоа, хетам бийзнар,
Дуа а бацар цох уж бозстабе.

Бе болх боацаш, деша хьогаш лелаш,
Чот ца йилла нани, дукха бар.
Ишта яр-хеа миллионий кхелаш,
Бlаргаш lийма доахи сов дика дар.

Дунен бала шоашка кхаьчаб аллал,
Гlайгlане яр цу илланчий оаз.
Ший хали дезар — ший хьаькъалех валлал
Аьта базар кьелой боаца гlоз.

Цу кlиллошта бецар цьаьнне бела,
Нувкаш хетар чолакхаш, уж бой.
Из гlоз бар цу мехка паза кхела,
Царна-м хетар шоеез замах кхой.

Рузньа — бозтам — шедар цар бе доаллар,
Боарем боацаш дуар — молар цар
Къона — къаьна царна дукъа воаллар,
Хьацар мехкош, доахьаз гlотташ пар
Цар уж бlаргашl..
Дуа буъ хьона, нани,
Цар чу йоагар чкараш йоаллор цlа.
Теш со, ац цар кхаьга lуйре гаьна,
Гаьна дац цар кьегаргдола дий!

Къахьегарий мохк из болга кайра,
Мохк кьелхаьбар — цар беламаш дар.
Хьалдараша кхестайой а кьайра,
Кхоана, нани, къахьегарий ярl..

Стамбул. 1971 шу.

ТОРШХОЕВ Ибрахlим

ГАЙНА СОМ

Аьан айна за кlо ма зота,
Дала шlозал кlо ма зота,
Фасаз тиина lаьха мо екаш
Вез кьонал кlо ма зота.

lан lаьаьа бlаьстие воагlа,
бlаьстен lаьаьа аьха доагlа,

Массанеца вила lоса
lаннача гаьнаь ваь ма зота

Ахкан lаьаье гуйре воагlа,
Гуйран lаьаьа la кlададагlа
Хьогаме багаl а лоарlаш
Буъ гайна сом,
моргагlа кlаташ

ЛОВЦА-КlАЬНКА

Махьна цlи ма хиннайе хьа цlаина,
Чарo ма дбардаьа [illegible] дарц
Вала кхи ма хиньаьа Дааьен [illegible]
Вала — денал нораш ца lа[illegible]

[illegible] деррига дунo дала,
Массача хьа дааьна дааш мохк [illegible]
Дал да гаина [illegible] lамоaрда
Массанеца дийна хьа да [illegible]

Боагалба нарчан аьгаллагlарда нахва,
Денна лакхелица хьо водаш,
Хьамедаьда [illegible] даьлагlа даьха
Иреза хьа [illegible] ца деш

[illegible] бlу ца хьаш,
Моргаьда [illegible] баьмаш
[illegible] ма ца фоавши,
Тlаааьаргlа деrа воаганаа, хадьа маl

ЧАХКИЕВ Саlид

СА ЧАРАХЬАЛ

ДУВЦАР

ФАЬЛГИП наьлха баьрий санна доагаш дlадахар ахка. Са дики йига я, нанас ма алхара, детl да я кхийра. Хинахьа, пхьоалгlйча сентябре школе и вахар со.

Ши доттагlа ва са: Рашидли Ахсари. Уж бийхар из сайца чарахье. Рашид са таргара ва. Ишта йоах са нанас. Цхьабакъда, сона м хоргдаьар тхоашта юкъера таргало юйла. Вешта, нам хетаргахьа, бишха я дах. Тхо тхоайла доттагlий хилар за эггара керттера дар. Ахсар — хlирс ва. Цхьана иттлагlча классе деша ух тхо.

Рашида Ахсарах майрагlа ва, вале а. Ахсар низ болашагlа ва сол а пул а. Цудухьа лоара сона тхоаш кхоикхе я пхьана дахар чарахье. Кхы пхьакха я дар: Рашидагеи Ахсарагеи топаш яр. Царга аьлча я, цар шоай-м яцар уж, цар даьй топаш яр-их. Сога топ яцар. Поатронаш-м яр. Бархl поатрон. Хьалхагlа алхха гильзаш мара яцар сога. Хала гулбьяр аз уж. Пиъ поатрон тхоай цlен бака тlара кораьча велосипеда къахьача насосах елар сона, шиъ Рашида хайцар соца са бургашах, хlаьта шиъ Ахсара елар. Ишта хала лехар аз молхех пистонаш чаччамаш. Рашида човкъостал я деш йизар аз молхах поатронаш. Цунна сол дикагlа хоп из. Хlана аьлча, дас хьахьех цунна. Са да вац, нанас из гlулакх дела я дац. Цхьа, вешта, мегаш я ал шагlа поатронаш бlаргаяйча а. Цудухьа бага гlа дlалечкьаю аз уж.

Рашида а Ахсара а топаш еттийтаргья аьнналар сога, тхо чарахье дахача. Со царна чlоагlа раьза я вар, хlана аьлча, бокъонца доттагlий дар са бараш. Аз сай дадех Юнусех даьца а, цо йийца чарч а къалдола оакхарий а дага а ухаш. Цхьацца царна ца хеза хlамаш дувцар. Дерг дилла ладувгlаш хулар сога Рашид а Ахсар а чlоагlа сакъердаме хетар царна са дувцараш. Уж сайца чарахье баха кийча болаш санна хетар сона. Бехк хоана а кхьметтале. Цхьабакъда, хlаьта а, цхьацца бахьанаш юкъе а лелхаш, тlехьадувлар тха чарахьал.

Ерригача класса а дlахайнадар, тхо кхоъ чарахье ваха кийчлуш ва аьнна. Цхьабакъда, тхо даха доаллаш да цар. Цуттlагlолла цхьчица бола дешархой тхоах бела а белар.

Чакхдоалаш латтар сентябрь. Бийсаш шийлагlа ухар. Сона дани сай чарахьал дагалаттар. «Кастта хьахургба октябрь. Тlаккха lа тlаьхача а духха ха йица. — уйла йора аз са сайца. — lай со нанас чарахье а вохийтаргвац. Цудухьа, е хlанзе ваха веза со, е вlаьла а укх шера гlоргвоацаш дита деза аз из».

Ишта дlааьлар аз цхьан дийнахьа сай доттагlашка а. Тlаккха барт хилар тха юкъера а. Шоатта дийнахьа сарраьха чарахье гlоргдолаш чlоагlо йир оаха. Дийшап Хьаста чlожа чу гlолла хьалгlоргдолаш. Чlоже кхоачалучча боккха кхера улл. Цу кхера кlалара хьаарцух lаьаьмате шийла шена хий. Цу хина йистте йоартlашта юкъе кlийлеи ховшаргдолаш дийцар оаха. lуйран сецца моашарч ух цига хий мала. Уж хьанхьачача, тхо кlала хурга.

Хьала хилар сона цlагlа лулца. Сона хlама дар кхерар нана. Дlааьлар аз, се цхьаь ца вожлга а, сайца Рашид а Ахсар а боагlалга а. Са доттагlий-м сий дора нанас. Из шаккхе а дика дешаш вар, хардахьа лелаьар. Диле я лоархlийнар из со чарахьо вахийта, бус хlаьта а.

«Хьай хов оаш шоайла ышийн топ тохе а. — йоахар цо. — Е шох аьхха лате ма е борз?»

«Мама, хlамма а дерлац, — из тешие гlертар со. — Цхоь цхьаьна ма вий тхо. Вlалла хьязадий хьона, цхьаь нех ча е борз латий аьнии? Хьелаьа, хозирг а дай»

«lурра гlо хlаьта? — деххар нанас. — Бlу бе ла шонна? Хlана шийла ма латтий бийсаш я».

«Мама, lурра доахе, [illegible] хьаст [illegible] дlанкача [illegible] тха. — [illegible] гlертар со сай нана. — Сайна цига хила деза тхо. Моашарч lурра йоагlа [illegible]

[illegible]

Мекхьа цlогарч я лестадеш. Наггахьа lаха а lахаш, шортта дlа-са деккаделар доахан улппашка гlолла. Цхьанца болча истаца, хоанагlарга а бупапаш е гаьнна духхал я уханi, хьеста а хьестаи цlакхуллар шоай бешанаш.

Гlазаш а йоагlар сьыргех йийнача карта юкъе гlолла ляьрхlа гlа бовккхаш, терка я теркаш.

Со хьежаш вар. Тlехь-гlехьаlгlа сахьукхар са. Тамаш я яцар, хlана аьлча малх я чубилабар хlаьта я хьакхачаш бацар са доттагlий. Уйла йора аз: «Ма хоара вlалла ца боагlаш lаь я. Мел хала вайтав со нанас, бокъонца аьх ма лий хlача юха чуводе-м. А, чарахье ца водаш-м lе йиш йолаш вацар со, фуннагlа хуле а. Мел чlоагlа мегабеш бийцабар аз наьнага сай доттагlий. Хlаьта хlана, чу я ваха, уж тьабахханалар уж вlалла доттагlий я бац, даьсса хабаргаш ба оалалургдий сона. А, ишттa ала сона мегаргдац».

Юххера я хьакхаьчар Ахсар. Топ я яр цунга. Духхьал халхаьала кийча яар со сов гlадваха, из бlаргавайча, «Ахсар ва бокъонца вола доттагlа, хlаьта со шенаувлар».

— Рашид мичав? — хаьттар аз. — Со шуга хьежаш латт-м дуьна ха ма йий.

Ахсара коп далийзар. Тlаккха мара белар из цун цlенхаштта йийрза юхь я цо хариахьа лекха бlаргаш а. «Рашида, хетаргахьа, ваlац ше аьнна хила тарлу, — хийтар сона. — Цlаlарчар ца вайташ виса а хила мег. Вешта, чlоагlа безам хуле-м цар я вайтаргва. Со а ма вайтарий, гой, вlалла вайтаргвац, аххаше. Кхеравеннав, — чlоаlдир аз са сайца, — Сов бакъ да: кхеравеннав».

— Из дий, со ва йиш йолаш вац, — аьлар Ахсара.

— Мишта?! Хlана?! Вай аь чlоагlо!!

— Дас вайтац со, — бехказа вахха аьлар Ахсара. — Кховна городе вода из. Со а пуг шийца. Цига гаргара нах ба тха.

— Фуд хилча — аьлар аз Довш латтар массехк дийнахьа гlадваха. Дог айдениа со лелар. — Гаргара нах болча тlехьагlа гlоргаа хьо. Дош ма денназдий lа.

— А, ва йиш яц са, — дог доацаш коп делар Ахсара. — Рашид а ваlац.

— Хlай?! — цlийзар сога.

— Хlана? Малав хьога из аьнна?

— Из ше ва. Хьаьшид баьхкаб царинга.

Ахсара бlарахьежачча вихар со.

Цо корта оагlора боахар. Иийса хьадlарахьожалацар из. Эхь хетар цунна. Сона-м, бакъдар аьлча, къа а хийтар цох. Цул ва безам болга-м гуш дар, цхьабакъда, вайтацар из Дас вайтацар. Хlанил а хацар, тийшар-ах со из ишттa хиларах. Цо корта чуболлаше а-м гайшар. Рашид дагавехар сона юха а. Цун-м, бакъдар аьлча, аз бехк гlерабаьккхацар. Доккха хlама дац, хьаьшин баьх а яхаш! Даьнен наьнацен lе мегаший уж хьаьший.

Пист на хулаш латтар со. Сона дагавера сай дади Юнус а, дагадера дукха хама дена чарахьа даха гlерташ тхоаш лелар а, гуш дар хlаца из чарахьал дохаш латталга. Фу арга аз наьчата? Мел чlоагlа со вихийтар дийхадар аз цунга Цо сона бокъо я елцар. се цхьаь водаш со, Рашидаьеи Ахсарацеи вода со аьнии ал дуа биалица.

— Да, кхоана сецца вода городе, — аьлар Ахсара.

Мегал. Вода а хьогва. Со а гlоргвар городе, чlоагlа хоза хетаи. Сайна гlоргьаргаш я юаргвар. Цхьабакъда, дош ма ларий тхьаьденна...

— Хlаьхий, топ дlаэца. — аьлар Ахсара.

— Барка!

Топ хьайдар аз. Йоа яр ца иле а. из аьхкарлеча сайна лаьаш ткаьйтача синнам хийтар сона.

— Эол йолаш-м из хьона яр. — аьлар Ахсара.

— Хlай?! — цlийзадар со.

— Тlаккха хlа мишта йоал яр?

[illegible]

вахачи, чlож хаддача бар со вода хьаст. Цигара доагlар со тlехнуьлла хий я. Хьаста юххе кlийлеи ха уйла яр са. Даде а кхача чарахьаша я дувцаш хезадар сона, цига сахуллаш дукха моашарч гуллу яхаш, шоашта хий малаш ух уж. Топ дlатlаетта мара сац, уж хьогулъелча.

КАСТТА лоамах дlакъайла баьлар бутт. Чlожа чу баьлйийрзар. Гонахьа сатем латтар, боккха сатем. Аз поатрон чуеллар топа хеи чу дlека меттел хьастам я билла. Пlелг оттабир лака тlа. Фийла гонахьа хьежар со, дерг дилла ла а дувгlаш. Сона хьахоар хиво шортта ю гlар, кlотаргашта юкъе ду таташ. Кхартloй дидар наькъа тlа. Гаьнна дlахозаш санна хетар сона. Когашта кlалъухаш, цар ду таташ. Дог хьагаш бlарахьежар со сайна аьрла оагlорахьа лагтача лоама: бетто сийрдаьвккхар из. Хlаьта со волча чlожа чу баьде а яр, сагота а хетар.

Дукха на говш цхьа гlоадал ховелар се букъа бала. Маш вlашкаэзар аз «Тхир дужаш латт», — аьнна хийтар сона. Ийкха йодча хача массаза а дуз лоамашна дукха тхир. Гале чура хьа а ньккха. свитер гlайийхар аз. Пlайхагlа хийтар цу сахьате.

Шортта волар со, ма даггара ла а дувгlаш. Цу мичуте топ дlаерзайора аз кlеазига сайна тата хьахезача оагlорахьа. Борз я, анха хьахха а, борцакх а духьалкхета йиш ма йий лоамашка-м. Цудухьа со фийла хила везар. Хайра хlама бlаргаганар сона, сов баьде йолаш. Цудухьа кхерар со. Фу дергда аз, цlаьхха аьккхан тlаннйелой? Из-м хьагlа ма кхетаргйий сона са топ тоха а цхьаькхха хlама де а кхелехьа. Кхераме яр цхьаь лоамашка чlоагlа кхераме яр. Сай хача аьтта кисах кулг техар аз: цу чу уллар са вlашкадуллаш доца цlамига мукхилг. Вешта, цох-м фу пайда баргбар, пагахь сайна уллара аьхха духьал шийлойла хlаьта я. Цlаверларгвар со, доттагlех а, ишта сай наьнах я аьь ца хетаре. А, со цlаверграгвац, Рашидага а Ахсарага а дlахайта деза аз, се царел майрагlа волга. Хlаьта, пагахь сайна аьттув и баьнна, аз моашарч йайойн, школе мел дола бараш я хьагарда сох.

Шортта урагlа водар со. Каста-наста юхаесцар. Ладувгlар.

Иут чубиэар, теттара баьайнийраз гlаккха. Цхьа, нос дlанкийте гора водар со, цхьабакъда, lоа мовжацар, кlала аьлча, чlоагlа лорадуш а шортта а бовккхар аз кхог.

Цlаьхха сона хьалхашка, хьаьнна йистера, чlоагlа тата дешн дlайийхар [illegible]

[illegible]

оамал мичай цар. Хетаргахьа, пхьаьнс кхераьь хила сов уж».

Оалхазарий гlараш чехка сайцар. Юха а сатем эттар. Пай тlаргlертар сона. Даггара ца тхьовса-м гlертар со, хlаьта а, корта чуухар. Юххера а вижар со, гали керте хьакlала а эза. Топ сайна юххе lойилар аз, шийна кулгаца хьа я лаьца. Тхьайсар со, бlаргаш дlакъовлларца.

Сомаваьлар цlаьхха дага а довцаш. Цу сахьате дог тохаделар са, топ дагаеха: из юххе уллар. Хьалъай а венна, дlа а схьа я хьежар со. Ладийгlар аз: гонахьа тийна яр. Тlаккха мара кхеталаизар аз, се сомавалара бахьан: со шелвеннавар. Кьаьестта когаш. Тlуна яр хьаста юхе, цу тlа дегlа тlа тхир а дижадар. lовижар со, коги гонаш хьалъхая хьогерг а венна, цхьаоаккъда, цох а хlама хиланзар: тхьовра санна шийла яр хlанз а. Тlаккха кlалара гали хьа а даьккха, цу чу когаш чу а бехка из сайна хьатlаазар аз. Керта кlал фуражка а йилла, юха а дlавижар со. Цу минуте тхьайсар юха а.

Хlанз се цхьан тата ваьккхача санна хийтар сона сома. Топ бе а йоллаш. Кlарвенна бlаргдекхар аз гонахьа. Дехьа оасагlа гаьнашта юкъе цхьа кlарг эиххаш хезар сона. Сихвенна цигахьа дlавийрзар со, цхьабакъда, хозаш кхы хlама дацар. Цхьа ха ьаьнача хаи юха а «кьарс» аьнна, кlарг нагделлар. Цхьа аькха-м дар цигахьа, моллагlа дале а. Борз хила я мегар. Е лийг хила я тарлу. «Хетаргахьа, кастта сахургда. — аьнна хийтар сона. — Шайна хий мала дена хила деза из. Хьатlаьа духьа хургдац, со хьа я венна. Со хьаста уллуа а ца доаш, кlезига юстара хайна вахаре баьъахьа дарь».

Хьалхагlа сона из дагадаьнзар, хlаьта хlана фуннагlа хиларах а. Со сай моттигера гlоттаргвоалаш а вацар.

Аькха дахар. Со юха а тхьайсар.

Кастьаста кlалтlара вувлар со, сомавувлар. Наг-нагахьа ладувгlар, юха а юха а яхар ма хьагlаудар гали: [illegible]

ЧlОАГГlАЧА ницбарах веллар со сахьлаш. Со сомаваьлча сайрда яр. Лоамах бовлаш, [illegible]

[illegible]

а топ сай дlакхетаргйоацалга: тlехьаьисар со.

Дехар аз лийрхlар. Моашарч ньайлаьлар. Гlар-тата чlоагlа даьлар аз топ ялийта еге а. Кхетадир аз, тахан цу хьаста юхе сай кхы де хlима доацалга. Кхы цига моашарч йоагlаргьяцар. Оакхарий хlаьта-вета а.

Кхы а хьалъурагlа ваха лаьрхlар аз тlаккха. Лоама тlаьала. Цигахьа lочудолаш цхьаькха чlож да, укхаза чо. Хьаст а болаш. «Моашарч-м цига хила еза», — аьнча хетар сона. Чехка тlаволавелар со лоама.

СО ЧlОАГГlА сиха [illegible] хlана аьлча малх хьалгучабаьннабар. Моашарч-м гlорг ма йий. Шоаш хий менна льлча, цул тlехьагlа мишта лохаргьл уж хьа, цу гlа сона жlали я ца хилча. Доалахьа чарахьий жlали долаш вацар со я са доттагlий а.

Цlаьхха цхьан аькхан дерааш бlаргаяйра сона лоама босагlа багlача акхача кхера кlал. Цхьацlачахьа шаьрра гуш яр уж тхир диллача лаьттан тlа. Зlамига бараташ а лхазаш наькъа такилгаха лийниэдар аькха. «Лийг хиниа-кх укхаза». — хаьхе дог тохаделлар са.

Кхора хена юхе лераш дукхагlа яр. Хетаргахьа, цига сеца лаьттад из Сагloаш лаьтта хила я мег, е ладуьгlаш лаьтта хила а мег.

Цlаьхха кхеталир аз. Цо хьайга лалийгlад. Сога дlа гlад цо ла, бокъонца бакъ а долаш. Цо даьаьх уж бадсаш сона хеза таташ а.

Моашарчий цlогlарч хезар сона гаьнара Са хам тlа вала а кхийначацар, уж тьаьхолача хана. Хетаргахьа, дукха яр уж цига. Теттара дукха.

Цхьабакъда, сона бlаргадайнар дар цец а аьаlгl а воаьккхаш. Теlба лахьежаш со лоама тlехьашкара Чlожа чу хьаста гоннахо хувлаш яр моашарчий бlарчча гурматаш. Бlаьш, зааргаш хургьяр уж. Цlогlарч деттаз цар. аlашаlгlлетар. хий мелар. Тхьамаш лестадора. Цхьа моший кхо санна хьувзар уж. Моашарч кхы а кхы я яхар ма. гlаш я сlайтта а хьатlауьар хьаста. Цхьаьагlа айтенна гlалоигlир бlарчча lул, кlаларчаа боаьеаши тlа а кортош тlа а lахувлар уж. [illegible]

Шортта юха а ваьнна, сай балам тlара [illegible] аз цул тlехьагlа [illegible] босагlа хьаста [illegible] тlаьаьа уйла йолаш. Моашарча деттача цlогlах [illegible]

Юххера а сецар [illegible]

Кхы а гучаьаьар моашарч чукхуьаха чlож. Хlаьа цийсса сона кlал хьуезар уж, цхьан lалаьмате боккхача чу шоаш чулаьахача санна.

Гурмат [illegible] лаьа йоалача тоl тlа а хьожаьь, лак аар аз. Цхьабакъда, топ [illegible] Сихвенна [illegible] хьа а теха, [illegible] лак юха а [illegible]

Моашарч, со бlарга з ваьна, чlоагlа цlогlарч а детташ, дlаьса [illegible] цхьацца [illegible]

кlалларьяла сох къайлаза гlертар уж.

Со, сов дlаlалаваха, вехача кхеьчвар. Чехка къоара тьалтьаккхийтар аз шоллагlа хьастам, из оттабир дlека меттел, лак азар. Цхьабакъда, топ хlалл а вкхайззар. Из вlалла йоаллат а яцар. Моашарч къайладаьлла яла йовккар. Ерригаш а. lалаьмате чlоагlа кхераенна, уназаркьаьнна тьуяар уж. Цхьацца ераш сона духьалдарча босагlа урагlа удар. lИезита цхы ха аьлла, чlожа чу цхьацка а шаи ...сартйолаш дацар атта гlулакх.

Цlаьхха чlоагlа теха а деш, шур ара а тохаш ийкхар са топ. Балам лозабеш цхьа къийттар топа хе. Массехк моаш. — лоама бухьае хьатlакхаьчар уж, — кхоссавелар, кхераенна. Цу тlа хаьдар шедар Моашарч къайлаьлар. Сатем эттар. Хlана гlар а цlогlа а хlама дацар хозаш.

Топ хьожа а ца еш, оазлаьдар аз лай. Хьожадой из, цо вlалла яла а ца тулаш хилча? Хьаста lотlа я яха, дехьарча лоама тlаваьлар со. Сенах топ ца топ дlакхийттайий, ца хоаш а. Хулаш ма хулий пазамирг а. Цхьабакьда, хlамма а кораяцар соча. Топ дlакхийттаяьар.

Юхавела, сай гали хьа а ийца, шортта юртагахьа волавелар со. Сагота хетар сона. Хала хетар. Чlоагlа хала. Мел хlоагlа тешаш вар со сайгарча топах, хlаьта из, йоалаш а хиннаяц кхьметтале. Фу дергдар аз, нагахь санна бийсан сайхга аьхха летадаларе? Вочвавар, бокъонца бакъ а долаш. Цох бехке са доттагlий а бар: Рашид Ахсари.

Ди сийрда деваьар. Цхьакхха а мох лацар гуш сагала. Цхьабакъда, хlаьта а из со гlадвугаш дацар. Гуйранарш духхарда хьуллаенча латта гаьнаш а сайх елаш ма хетар сона, шуккаргаш санна.

Юрта lотlакхоачаш сецар со. Цlаьхха цхьа уйла дег чу ееса. «Цlа сенна хьу аз поатронаш?» — аьнна хийтар сона. Цу гурахьа кхы чарахьа гlоргвацар со, из аз дика кхетадора. Тlаккха сенна еза сона уж поатронаш. Цига lохийна, цхьа кхера кlала билла, шоллагlа кхера lотlа а деттaш, дика [illegible] бир аз сайгара цаккхе а хьастам. Цул тlехьагlа, тьежерга меттел кхерlой а оттадаь, топ етта волавелар со. Хlанз тоо дика юлав.

Наггахьа чара дlа ца кхете а, топ еттар аз. Из массаза яла, ха юхабеттадара. Чlоагlа балам а лозабеш аз хlаьта а ца хаддаш еттар из. Сайна болча сакъердама еттадар, зlавзахарах еттад. Са дег чу хlама дацар. Дохал мара. Юххера а ца поатрон йисар сога. Цига цlаьхха сона вlалла дага а доацар хилар. Лоама тlехьашкара хьагучалийахар, кортош а эгадеш цlогарч а айдаь, деттара детташ мехьарч а долаш доагlа хоххач. Цхьарчох кхетандар со сайна гучох. Цхьабакъда, бокъонца кхийтача, са дlадахар са, кхеравенна. Бос дlабахар юхь тlара. Доалам сигалара lочуесса дацар. Лоама тlехьашка даажаш лаьккадар уж. Аз топаш ееташ, царна [illegible] дlакхай чаччамаш. Дlакхиаттайий а хац. Цар еттача шокая, уж гоаргаш за метте хила зама дахахана, цудухьа доагlа уж селла кораатlадаьнна.

Мамоста дlайаьхар со са латтачара «Аз етт бийна дела» — уйла ехар са дег чу. Кхы я чарахьа деттадала дьхьар са дог.

ЮРТА ЧУ хьоьда ча [illegible] воагlаш. [illegible]

[illegible]

Цудухьа дар хlана шеддар а дика теттара а дика.

АКИЕВА Цара

СА НАНА ЕЛАЧА ХАНА

Са нана елача хана
Делаш зуя деррига [illegible],
Са нана елача хана

Хаьлдар ноа аз ати
Са нана елача хана
Велош хул дlара седаьа.

Са нана елача хана
Ирзе хет деррига хlатта.

Са нана елача хана
[illegible]
Са нана елача хана
Деррига дуьна хул хlоза.

Укх оагlо тlа кепатохача произведенеш йоагlа литературни гонорар автораша дlахьовзе [illegible] фонде.

Доазол дехьара

ЛИБАН. Израильски агрессораша къиза бомбаши йоккхий тоьпаши чуеттарах Малхбузен Бейруте дукха бераш, кхалнах, божарий, машаре баха нах боьбаьб.

СУРТА Т1А: укх кхалсага ц1енах юхе х1ама дисадац израильски агрессораша бомбаш ба, тхов к1ел йоацаш бичуйиттачул т1ехьаг1а.

ТАСС спец. корр. Г. НАДЕЖДИНА сурт. ТАСС фотохроника.

ЕВРОПА: Т1ЕМА КХОАЧАМ ЧІОАГІБАР

Дунен цкъа цхьан а т1аккха кхыча а регионе т1емаш латт, бомбаш лелх, ц1ий 1оух. Из тайпа х1ама Европе доаца х1анз 37 шу даьннад. Континента Малхбоаленон Малхбузенон цхьана къахьегарах цун халкъаш маьршача ханарча законег1а дах. Цхьабакъда, укх т1ехьарча событеша са хьувза ду — Малхбузен Европе к1иръяь еш т1ема кийчо я. Т1ехдаьккха дуьца г1ерташ х1ама дац вай, цхьабакъда, шоаьх дола х1амаш факташа шоаш дуьц.

Укх т1ехьарча шерашка ФРГ-ера шоай б1у 35 эзар сага алсамбаьккхаб В1ашаг1ьхийттача Штаташа Долче, хаттар отт — бахьан мала т1а за? Цхьан ханна белгалдоаккхаргда вай. СССР-о цу шерашка ший цхьан оаг1орахьара Централь Европера ший б1у 20 эзар сага к1езигбаь а эзар танк хьаьаккха а хилар.

Дукха ха йоаццаш Пентагово решени яь ФРГ-е латта масеха американски дивизи ГДР-ий ЧССР-ий доазонашта геттара юхейига ьяна, хаттар отт — сенна, фу лаьрх1а?

Укх деношка ФРГ-ий кхыча малхбузеневропейски мехкийи — НАТО члений территоре т1а д1адолалу «Отм форджи-82» яха т1ема ловзараш. Маневрай белгалаг1а йола оаг1ув — ц1аккха а ца хиннача тайпара шера яьржа хилар Ма дарра аьлча, уж хургья континента деррига европейски даьнъа т1а — Норвестегара Сицилега кхаччалца. Турие малхбоалехьарча доазонашкара Средиземни форда малхбузехьарча районашка кхаччалца. Уж учений геттара гарга йолча Малхбоален Европа пачхьалкхенаша тернал ца де йиш яц хаттар — шийна т1е хьа т1адоаг1ар фу долаш да из сеглара йоккха НАТО наступательни операци шаьръяр? Цу т1а а уж т1ема маневраш йолча хана сигала г1оала США-ра ФРГ-е 20 эзар г1ашта военяи нах боабертболаши итташ эзараш тоннаш т1ема материалаш яхьаргйолаши хилча.

Цу факташа, цхьана хьажжача, уйла яйт: «п1елга т1а лаьккха ювцаш йола «кризисни ситуаци» Европе искусственно оттае г1ертацал-теш Вашингтон? Кхы мел дар ше долаш, т1ема кхохкам ч1оаг1бе мара к1аьдбе в1алла а г1ертац.

Лоацца аьлча, Европе т1ема разрядка е г1ерташ яц В1ашаг1кхийтта Штаташ, кхыча бесса цун идеяна шиъна духьале еш я уж фушта т1а даь а. Масала, США бекаг1а т1ехьаденнача мадридски в1ашаг1кхетаре дукха х1ама ца эшаш цхьан шерен ах шерен ца кертера лерх1ар — Европерча т1ема разрядканей герзаш д1адахаран йола конференци гулъелга юкъах дита г1иййтар цар ниъкал США ишта дукьала хилар бахьан долаш Мадриде в1ашаг1кхетар х1анз а чакхдаланза да, х1аьта т1ема разрядкана йола конференци гулъярах дола дош х1анз укх сахьате къоасталаь даланза да.

Цунна дувзаденна дагадохийтача нийса хургда. Европе в1ашдухьала латта т1ема низаш к1езигдаран герзаш д1адаха г1о даран т1адерзадаь эффективни г1улакхаш чакхдаханза даргдоацилга Хельсинке хиннача ерригевропейски совещане т1ехьарча акта т1а хьадда дуваш хилар. Т1ема разрядкана йола конференци гулъяр бокъонна хург а дар. Т1ехьарча акта т1а дувцача цу тайпарча эффективни г1уланхех ца1. Цхьабакъда, В1ашаг1кхийтта Штаташи НАТО членаш дола мехкаши х1анз укх сахьата нийсса юхаоаг1орахьа дел. хельсински документа к1ал геттара дика къоастадуяйш яздаь цар кулгалхой кулгаш латте а.

Т1ехьарча акто т1ахьехха тайпара. Европе в1ашдухьала латта т1ема низаш к1езиг делга 1алашдулургдац т1ема блокаш шеръярца. Цул совг1а, цу документа т1а а доаькъашхой дола мехкаш шоай т1ема союзаш шеръе ма г1ертадда яха положени. Цхьабакъда, США-с низ барах нийсса кхыдар хулаш латт, НАТО блока х1анз керда член т1аьхийттай — цунна юкъе д1ачуийцай Испани, х1аьта, шеко йоацаш, цо цхьанна а тайпара г1о де йиш яц Европера т1ема кхохкам к1аьдбара.

Ишта да В1ашаг1кхийтта Штаташ оарцаг1а а дьццйа чуийнна т1ема материальни кийчо еш латтача Малхбузен Европе х1ана отташ латта хьал. Цунна т1аерзаль я США-с Малхбузен Европана к1ир яь еш йола пропаганда а, идерни т1ом хилаьа барг па хилавах йола уйла наха дег чу йоссае г1ерт, керта чура д1ададийта йиш йоацача х1аманга санна цу уйланга уж баха г1ерт.

Цхьа бахьан доацаш лац цу пропагандистски кампанена юкъе керттера хьежарг а лаьрх1а Вашингтоно Европера т1ема духьалара болам харжар. Машара т1ехьарча къовсамхоашта духьала доахцкъа меттк1аьлеши пхьарч увлгеи, т1аккха хьагилга а хьесталулга а, болам т1ема духьаларча ший наькъа т1ара баккхар дукхьа Цига а шаьра гуш ла континенте т1ема конфронтаци ч1оаг1ъе США г1ертилга.

Гуч1ох, малхбузеневропейлаш шоаш цхьанна а х1аманна доал дулургдоацача а баьха, духхьал д1а-хьа тетташ йола пешкаш хургйолаш дола энкхам хилара кхерам бола хьал оттаде г1ерт Вашингтон. Цудухьа ш1и-шер1а дага ух де Голла деиаш: НАТО т1ема организацена юкъера Франци хьайоаккхаш цо хьа нхайкадир НАТО-на юкъе а долаш кхычарех тийша х1ама доацаш хила йиш яц. Цо аьхал, моллаг1а мохк, НАТО-на юкъе хилча, американски автоматически т1ема юкъехьоргба, кхыметтел ше цунна цу юкъебахар делаш деце а. Ишта реальни кхерам т1а бессаб х1анз Европана.

Владимир КАТИН. (АПН).

Кулгаш яхача африкански мехкашка ... [illegible]

СУРТА Т1А: ... [illegible]

АДН — ТАСС сурт.

«ЖУРНАЛИСТ» ЯХА ЖУРНАЛ

Таханерча журналистика боарама шиъа г1ерташ волча сага кхоачам бац, цун доаг1аш доле диплом хиларах кхыметтал хан-ханаьа цо прессе выступнеш яраш. Цун йиш яц «Правда» яхача газетон СССР журналистий Союзон арзаеца «Журналист» олаш дола журнал дийна а ч1оаг1а теркам т1абахийта а це деша.

«Журналист» духьала массови информацен пропагандан болзлошта — газетий, журналий, радио, телевидена, информационни агентстваьй, книжкай издательствай болзхошта лаьрх1а хинна 1ац. Из лаьрх1а да шеррача аудиторена — партийни балхахошта, бохлойи аьарзоии корреспонденташа, интеллигенцена, практически прессе вазарца хьашт долаш мелбарашта.

Издане да лерх1ар да ший аьар журналистиказа хетадеь волча, Марксан Энгельсан тетачох, «...хьерарча ханара историн дийза хьахьокхарах» латта цун керттера дакъа кхоачашдеш волча ц1арахьашій идейно-теоретически боарамий профессиональни говзали лакхъяра г1о дер.

«Журналисто» анализ ю, юкъареерзаю газетий, журналий, радио, телевидене практически опыт, масса оаг1ора дувц цар д1ахо дег1аехара торонех, гучайоах журналистийн кепа йовзон антинейстийи творчески балха закономерносташ, г1о ду царна керде т1ема лехаре а цун уйла ере а.

Журнало даим дувц КПСС XXVI съезда решенош кхоачашъяре кхьаьегамхой оаргаг1боахача пресса малаг1а дакъа лоац, экономика, 1илма, культура, быта эггара поаргх1амег1а б1арзаг1а долча дешаеш цо миште дувц, йовзийт к1анкерча ханарча аьзара явленеш, процессаш, тенденцеш, цар дукхха таипаш.

Журнало оаг1ош т1а масса оаг1оряхьара дувц литературни жанрех, метта стилех, профессиональни этики дешаех. К1едига теркам т1абахийтац цо фотокинажурналистика, радио, телевидени санна долча журналистика таипай специфика.

Журнало йовзийт ше дешарашта дикаг1а болча советски публицистий, фельетонистий творчески лаборатори, дувц цар балха приемаш методеш. Хан-ханаьа кепает цо журналистски кадраш кийчъяраь, цар квалификаци лакхъярах йола материалаш а. Профессена к1аизэе юкъьбеьтнараштен журналист хила безам бараштен [illegible] «Къонача журналиста клуб» яха раздел.

Дукха материалаш тел журнало кошал долча мехкий пачхьазон принципаши [illegible] зол дельара прогрессивни [illegible] данаши йоазнайташ йолча [illegible] кете» яхача раздела т1а.

Х1ара номер т1а йоккха шегтиг д1ановц журнал дешарий письмоша.

«Журналист» арадувл бетта, аьду из эггара к1аизарча ханарча офсетни, кепайоазон способаш, цун книжкаш иллюстраци яь да советски а доазол дехьара а фотокорреспондентий бос болча а 1ьоже-к1айча а суртеша.

Журнал шера ездарга бода мах 7 сом и 20 кепиги ба. Журнала подписка а йиш я бола бена а лешаш а волча моттига кепа йоазув общественни вышсапе доархадерашка г1опла, подписка яре йолча пуникташка, почтамтаашкен буьзама отделенешкен, «Союзпечать» отделенешка.

ДЕРРИГА БЕРАШТА Д1АДАЛА ЛОВШ

Урок д1айолалулга эзам беш бийкар гургал № 8 йолча Шаьларча юкъерча школе. Бе доаднаш журналаш а долаш цхьацца возаш урокаш т1а яха болабезар дьехархой Х1аьта ший классе урок д1аяхъа кийча яр хьона хьехархо Исраилова Марха Джамалдиновна а Из дар къонача педагога кхахьегама хьалара ди Могаргдий-те соьа берашца болх бе яха уйла хьувзар Мархай дег чу.

Бакъда, чакхъьалар хьалхара урок, чакхдаьлар кхахьегама хьалхара ди Исраиловай дег чу цхьа ший тайпара хоза лер юташ хилар подготовительни классана хинна в1ашаг1кхетар.

1971 шера № 8 йолча Шаьларта юкъерча школе барх1 класс яьккхача Грознерча педагогически училище деша яха ловш хул йиййг. Училишерча школьни отделени деша яхарца а 1975 шера т1ехдика из чакхъяккхорна а кхоачаш хул цун дага лаьттар. Цул т1ехьаг1а ше дийшача школе балха йоаг1а из.

Дукха халонаш кийслора юкхьанца Мархийна балха т1а, бакъда, уллув хиначча, педагогически балха опыт йолча хьехархоша А. А. Хатуевас, Е. В. Кириченкос, А. А. Смирновас са тедора йиййй, шийх бола тешам ч1оаг1бора. Х1аьта царна а хьашт долаш г1улакх дар шоай хиннача дешархоиох дика хьехархо хилар. Из царна караг1 [illegible] даьннад. Мархайх хиннай цар дегашта ма хетта хьехархо. Дийка к1оарга я цун педагога балха говзал, даим хьехара керда пайъаш, методаш юкъекхувлаш, ма хулла берашта дукхаг1а д1адала г1ерташ хьайоаг1а из.

Д1адахача дешара шера Марха Джамалдиновна хьехаш яр шоллаг1ча классе, дешара т1ехьадусаш пхьа бер дацар цу чу. Къаьстта белгалдаккха догдоаг1а цу классе дешача 34 дешархочох 20 дешархо кхоъ йоацаш, оценка «4», «5» йолаш дешаш хиина хилар. Ишта дика д1адолалаьд Мархас керда дешара шу а. Ше урок кийчъеча хана кердача материала санна, хьехархочо теркам т1абохийт уронаца кхетама болх букзабара, мотт шаьрбара, словараца болх бара.

К1езига болх бац Исраиловас классал араьхьара мероприятеш кийчъеш а уж чакхйоахаш а. Дика г1о ду цо х1етта болх бе болалуча къовача специалистаьта.

М. ЭПЕНДИЕВ.

САЛО1АЧА ДЕНОШКА

С. М. Кирова ц1ераг1а салаIарен культурая парк. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Сийна, 1аьржа, баьццара» яха радиоконцерт. 11.00. «Г1ашло» яха городской ловзар. 13.00. «Хьона хетабу оаха, Даьхе, тхоай хьинарера къахьегам» яха радиоконцерт. 20.00. Кинолектори. «Лораделаш 1алам» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина ц1ераг1а культура Дворец. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 13.00 Болх беш я лектори: «СССР халкъий доттаг1ал — Октябра толам, ленински къаман политика котъллар». 17.00. «Даим цхьана» яха кинолектори. «Толамг1ара кердача доазонашка» — лекци. 19.00. Болх беш я «В1ашаг1кхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 15.00. «Сенгара д1айолалу Даьхе» яха сурташ дахкара конкурс. 17.30. «Барт болча дезале» яха кинофестиваль. 19.00 Эстрадин иллеи музыкан сайре.

«Оргтехника» объединене культура Ц1а. 11.00. 1алама материалех даьча балхий, хьуи боахама болхлой Денна хетаяь выставка.

Просвещене болхлой республикански Ц1а. 18.00 «Укхаза Л. Толстойс 1уйренашка моарцал хийттад» яха устни журнал.

Н. К. Крупская ц1ераг1а культура Дворец. 13.00. «Машар а ираз а хилда дунен берашта». 14.00. «Халкъа хьал дика хилар — эггара дезаг1дар» яха беседа.

19 СЕНТЯБРЬ

С. М. Кирова ц1ераг1а салаIарен культурая парк. Хьуи боахама болхлой денна хеталь дукхача наха са а лоIаш сакъердар. 10.00. Болх беш я аттракционаш 10.00 «Гуйранара мукъамаш» яха радиоконцерт. 15.00. «НГ1АССР 1алам лорадар» яха лекци. 17.00. Халхарий майда Нохч-Г1алг1ай пачхьалкхен филармоне артистий концерт. 20.00. Кинолектори. «Лораде 1алам» — кинофильм.

В. И. Ленина ц1ераг1а культура Дворец. 10.00. Болх беш я атракционаш 11.00. Болх беш я «Фаьлгийи приключеней дунен т1а» яха киноклуб. «Цига, из довзача наькъашка» яха фильм гойтар. 16.00. «Къахьегамхой хьииташ кхоачашдара — парте йоакхо» — радиолектори. «Республика баьццара нех» яха лекци. 17.00. «Дунен ши система, нахора ши хьисап» яха лекци. 19.00. Болх беш я «В1ашаг1кхетар» яха дискоклуб.

Н. К. Крупская ц1ераг1а культура Дворец. 12.00 «Светофор» яхача агитбригада концерт. — «Сий лахь дама». яха программа. 15.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. 18.00. «Барт болча а боккхача а дезале» яха кинофестиваль.

Химикий культура Дворец. 11.00 Болх беш да «Ниисарло» яха кинотеатр. Берашта мультфильм. 17.00 Музыкальни зал «А. Шахбулатова массаламаш яикъ». 19.00. Эстрадин иллеи музыкан «Нохч-Г1алг1айчен ритмаш» яха сайре.

«Оргтехника» объединене культура Ц1а. 11.00. Болх беш да «Россия» яха кинотеатр. «К1аьнкаш т1ем т1а бохкар» яха бераш хьовзар. 13.00. Болх беш и школьники салоIача дийнашкара клуб.

Хьехархой Ц1а. 10.00. К. Э. Циолковский, советски ... а изобретатель а, ... космонавтика ... [illegible]

Мыьянчо комбината клуб. 11.00. Болх беш я СалоIача ... [illegible]

ГРОЗНЕРЧА ЭКРАНАШ Т1А

«САТЕМА ЦIОГ1А»

Из ц1и йолаш да «Мосфильм» яхача киностуде оттадаь керда фильм. Цкъарчоа, тамашийна хет картина ц1и, бакъда, цунах тамаш е х1ама дац. х1ана аьлча, цо хьагойт шийна чов йича, шийца къиза хилча сатемага а ц1ог1а доалаш хилар.

Сецца ч1оаг1а чов яь корвоаг1а хьунаг1а етерь вола Колчин Павел. Х1аьта кхы кхетамеца ца воаг1аш ла из больнице. Малав-те из къиза дулам даь саг? Хьанна новкъа хиннав-те 1алама ха т1а латта дог ц1ена саг? Цу хаттарашта жопаш дала дезаш ва фильма керттера турпал, районера следователь Дронов. Бакъда, Дронов керттера турпал вале а фильма чулоацам детективни хинна ца 1еш, дукха шераг1а ба. Из да социальни проблемаш нравственно-эстетически конфликташка г1олла йоашхаш хилар.

Ишта белгалдаккха деза, цу фильма титраш т1а хьоахаванза керттерча ролех ца1 ловзаеш турпал хилар. Из турпал ва Прибайкальера тамашийна хоза, камаьрша 1алам.

Кердача фильме ролаш ловзаеш ба актераш: Соломин Юрий, Щербаков Борис, Видов Олег, Евдокимова Алла, кхыбараш.

«ТХО ЛОАЛАХА ДАЬХАД»

Дика довзаш долча иллеара из муьг1 М. Горький ц1ераг1ча студе кинематографисташа даьккхача кердача фильма-лирически кинокомеде ц1и а хиина д1аэттаб.

Цу картина сценариста а режиссера а Лыртиков Николая дувц:

— Са безам бар ц1ена безам д1ахьокха, нах тешаргболаш, ц1ог1анца а ца хьокхаш. к1аьдача оазаца д1ахьокха, сай турпалаш наха безалургболча тайпара, цар дегашка баха бусаргболча тайпара д1ахьокха. Цунца цхьана картине хулаш дола х1ама беламе хилийта а хьежав со.

Картине ролаш ловзаеш ба г1оргбаьнна советски актераш: Прохоренко Жанна, Мартынов Андрей, Проклова Елена, кхыбараш.

«ТРАНСИЛЬВАНЦАШ АКХАЧА МАЛХБУЗЕ»

Приключенчески жанра фильмаш дезарашта хоза хетаргда аьнна хеталу румынски кинематографистий керда картина Попович Титуса, Мунтяну Ранчиска сценарех из оттадаьр ва режиссер Пипе Дан. Фильме хулаш дола х1ама д1аяхача б1аьшерене хул. Сюжета лард хинна д1аэттад румынски дезал Даьхе йита а йита ирла лаха дагахьа Америке баха хипна хилар.

Картине д1ахо хулаш дола х1ама. Брадар дезало бандиташца къовсам лоаттабар довзаргда цу фильмага хьежарашта.

Фильме керттера ролаш ловзаеш ба румынски актераш: Овидиу Юлиу Молдован, Чобану Иларион, Дякону Мирча, Константин Жак, кхыбараш.

В. КОВАЛЕВА.

СУРТА Т1А: «Сатема ц1ог1а» яхача фильмера кадр.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Эрсий Къуьбаседен ... [illegible]
9.15 — «АБВГДейка».
9.45 — «Спортлото» 38-г1а ... раж.
9.55 — «Аве соло ... Рижски камерни хора концерт.
10.05 — «Федор Трофимович ... бараш» 5-г1а передача.
10.35 — Экрано доттаг1ий гуьбу СССР—НРБ.
11.20 — «Кхерам боцаш лелар».
11.50 — Къуьбеьхьи Ж1аьра седъьашта ... 1илма - популярни фильм.
12.00 — «Повие». Гаг. Випоnурон.
12.05 — «Ша г1ара дуьзэ». Документальни фильма премьера.
13.15 — Хьун боахама болхлой денга. «Шийна ... бо ... кхилар». Телевизионни очерк.
13.45 — Московски т1ема округа ... ансамбла концерт. Художественни кулгалхо — Б. Горлеco.
... [illegible]
16.00 — Сийлахь ... Октябра 65 шу кхачарга. «Вай биографи». Фильм 46-г1а. «Шу 1962 г1ар».
17.00 — Хоккей йола СССР чемпионат. «Спартак» (Москва) — «Динамо» (Москва). В. И. Ленина ц1ераг1ча Централь стадиона спорт Дворецера трансляци.
19.15 — Документальни фильмий программа.
20.15 — «Унашц1енов», 1илман-популярни программа.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Моарша ... со шун ... Телевизионни художественни фильм.

19 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — ... - Х1ирий АССР ... ансамбла концерт.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Г1уллакх дег ... Советски Союза».
11.00 — «Унашц1енов», 1илман-популярни программа.
... [illegible]

РАДИО

18 СЕНТЯБРЬ

... [illegible]

19 СЕНТЯБРЬ

... [illegible]

Хаоттам

... [illegible]

ТХА АДРЕС: 364047, г. Грозный, Мамакаева, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-40-57; ... [illegible]

НАШ АДРЕС: 364047, г. Грозный, ул. Мамакаева 92. Телефоны: редактора — 2-40-57; ... [illegible]

«Грозненский рабочий» ... типографи, Мамакаева, 92.